

Section: Agricultural Sciences

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В УКРАЇНІ ЗА ЗМІНИ КЛІМАТИЧНИХ УМОВ

Зелінський Ю.А.

в.о. директора

ДУ "Миколаївська державна
сільськогосподарська дослідна
станція ІКОСГ НААН України"

Гамаюнова В.В.

д. с.-г. наук, професор,
завідувачка кафедри землеробства,
геодезії та землеустрою
Миколаївський НАУ

Анотація. Розглянуто сучасні тенденції вирощування льону олійного в Україні в умовах зміни клімату та підвищеного попиту на екологічно чисту продукцію. Наведено динаміку посівних площ, рівнів урожайності, валових зборів культури в Україні. Проаналізовано агробіологічні та економічні чинники вирощування культури, відзначено зростання ефективності за останнє десятиліття. Обґрунтовано потенціал для подальшого розвитку органічного землеробства як стратегічного напрямку сталого агровиробництва.

Ключові слова: льон олійний, посівні площі, урожайність насіння, кліматичні зміни, органічне землеробство, нішеві культури, елементи агротехнології, добір сортів.

Вступ. За сучасних умов глобальних кліматичних змін, зростання середньорічної температури, дефіциту вологи в ґрунті та частішого прояву абіотичних стресів (посухи, коливання температур), зумовлюють потребу в адаптації сільськогосподарського виробництва до нових умов середовища. Це вимагає не лише вдосконалення елементів технологій, а й оптимізації сільськогосподарського виробництва шляхом впровадження більш стійких і рентабельних культур до кліматичних змін. Однією з них є льон олійний (*Linum usitatissimum* L.) - важлива технічна, харчова та олійна культура, що поєднує високу біологічну цінність продукції з відносною пластичністю до умов вирощування [1, 2].

Міжнародний досвід проявляє сталу тенденцію до зростання попиту на льон, зумовлену як функціональними властивостями насіння та олії, як цінного джерела омега-3 жирних кислот, антиоксидантів, клітковини та інших функціональних речовин [3, 4]. Крім того, важливою передумовою активного розвитку галузі є інтеграція льону в системи органічного землеробства, де його розглядають як стратегічну нішеву культуру з високим експортним потенціалом.

У країнах Європейського Союзу, Канаді, Казахстані, Китаї та Індії льон уже давно займає важливе місце в системах землеробства, а в деяких регіонах спостерігається суттєве нарощування площ посіву та підвищення продуктивності.

В Україні, попри тривалий період занепаду виробництва льону після 1990-х років в останній період відбувається поступове відновлення до вирощування цієї культури. Це пов'язано не лише з розвитком внутрішнього переробного потенціалу, а й із зростанням попиту на органічну сировину на ринках ЄС. Упродовж останніх двох десятиліть посівні площі льону олійного в Україні зазнавали суттєвих коливань - від мінімальних значень на рівні близько 20 тис. га до максимальних показників, що перевищували 66 тис. га. Новий етап зростання спостерігали у 2022–2023 рр. Такі позитивні зміни супроводжуються також поступовим підвищенням урожайності, що свідчить про потенціал культури в умовах змін клімату та розвитку інноваційних технологій.

Мета дослідження. Метою роботи є оцінка динаміки посівних площ, урожайності та валових зборів насіння льону олійного в Україні за глобальних кліматичних змін, а також аналіз агробіологічних і економічних чинників, що впливають на перспективи розвитку культури.

Результати дослідження. Згідно з даними FAOSTAT (2024), площі посіву льону олійного в Україні коливалися від 20 тис. га у 2000 році до 66,7 тис. га у 2015 році, з подальшим зниженням та повторним зростанням у 2022–2023 рр. до 32,3 і 47,5 тис. га відповідно. Валове виробництво також зросло з 5,0 тис. т у 2000 році до 53,9 тис. т у 2023 році, з максимальною позначкою у 2016 р. - 92,2 тис. т (рис. 1).

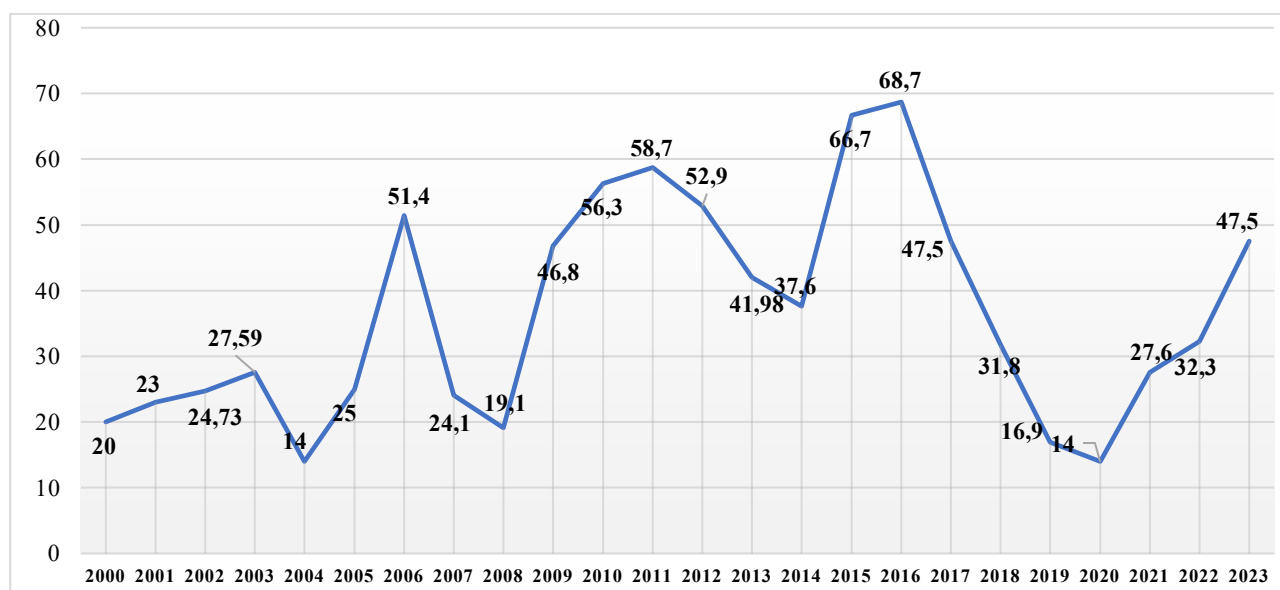

Рис. 1. Динаміка площ посівів, відведених під льон олійний в Україні, тис га Джерело: FAOSTAT, 2024

Рівні урожайності льону в Україні за останні два десятиліття мають прояви зростання: від 0,25–0,29 т/га на початку 2000-х до понад 1,5 т/га у сприятливі роки. Найвищою врожайність - 1,53 т/га – сформована у 2021 році (рис. 2). Коливання залежать від агрокліматичних умов, технологічної забезпеченості господарств та сортових особливостей.

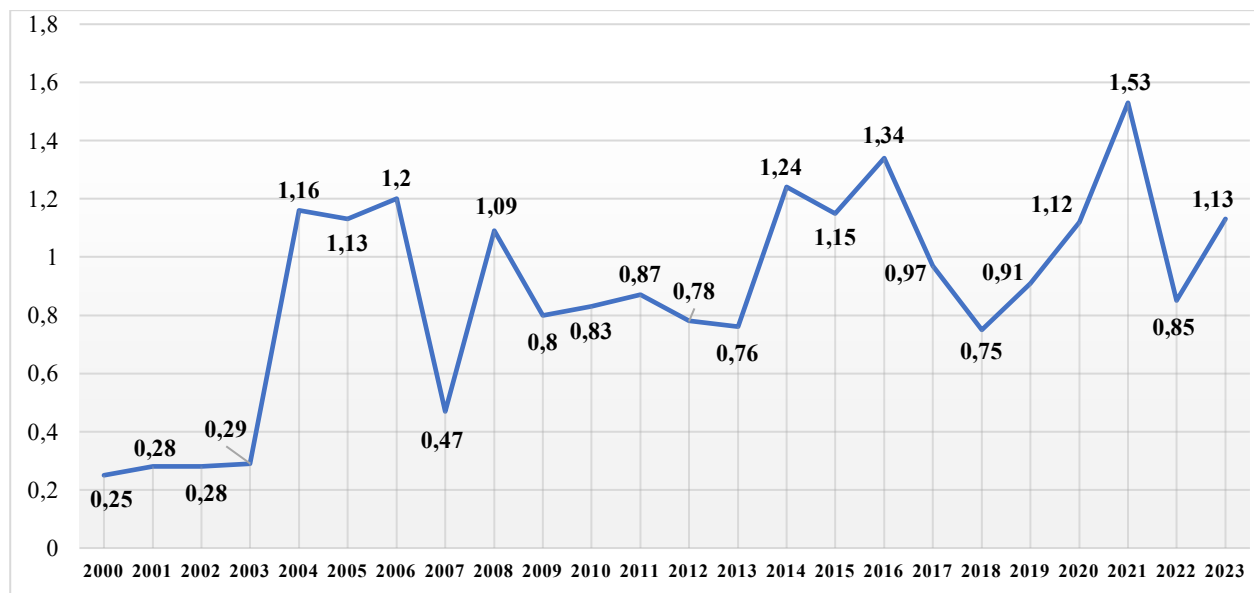

Рис. 2. Врожайність льону олійного в Україні (за даними FAOSTAT, 2024), т/га

Станом на червень 2025 року у Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, зареєстровано 53 сорти льону. Це свідчить про зростаючу увагу до оновлення сортового складу культури та її адаптації до нестійких агроекологічних умов. З огляду на перспективи збільшення посівних площ, актуальним є поглиблене вивчення агробіологічних особливостей сучасних сортів, ефективності застосування добрив і біопрепаратів, а також їхнього впливу на врожайність насіння та його якість.

Висновки. Льон олійний є перспективною й адаптованою культурою, яка поєднує високу біологічну цінність з пластичністю до несприятливих умов, особливо важливою в умовах змін клімату. В Україні відзначається позитивна динаміка щодо посівних площ і врожайності насіння льону в останні роки, що обумовлено як внутрішніми економічними чинниками, так і зростаючим попитом на зовнішніх ринках, особливо в секторі органічного землеробства. Наявність широкого асортименту сортів створює умови для ефективної адаптації льону до регіональних агрокліматичних умов і подальшого нарощування посівних площ. Подальший розвиток галузі можливий за рахунок удосконалення технологій вирощування, впровадження біопрепаратів, оптимізації ефективності живлення та розвитку переробної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Гамаюнова В. В., Задирко Р. В. Вплив макро- та мікродобрих на формування врожайності льону олійного в умовах Південного Степу України. Аграрні інновації. 2024. № 23. С. 234–240. URL: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.34>.
2. Zadyrko R. V., Gamajunova V. V. Current state and prospects for oil flax production. Таврійський науковий вісник. 2024. № 136, Ч. 1. С. 145–157. URL: <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.136.1.19>.
3. Rubilar M., Gutiérrez C., Verdugo M., Shene C., & Sineiro J. Flaxseed as a source of functional ingredients. Journal of Soil Science and Plant Nutrition, 10(3), 2010. P. 373–377. URL: DOI:10.4067/S0718-95162010000100010
4. Бондаренко Ю. В., Білик О. А., Кочубей-Литвиненко О. В., Андронович Г. М. Насіння льону як рецептурний компонент хлібобулочних виробів. Наукові праці Національного університету харчових технологій, 26(4), 2020. С. 178-189. URL: DOI:10.24263/2225-2924-2020-26-4-20
5. Онопрієнко О. В., Онопрієнко О. М. Інновації у харчових технологіях. Інтеграційні та інноваційні напрями розвитку харчової індустрії : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 3–4 листопада 2022 р. Черкаси :ЧДТУ, 2022. С. 138–142.